

Nowak, Zenon

"Der Krieg zwischen dem Deutschen Orden und Polen-Litauen im Jahre 1422", Sven Ekdahl, "Zeitschrift für Ostforschung" 13, [1964], h. 4 :
[recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 485-486

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

Sven Ek d a h l, *Der Krieg zwischen dem Deutschen Orden und Polen-Litauen im Jahre 1422*, Zeitschrift für Ostforschung, 13 Jhg., H. 4, Marburg/Lahn ss. 614—651.

Autorem wymienionego studium jest młody historyk szwedzki Sven Ek d a h l, który od pewnego czasu interesuje się historią państwa krzyżackiego w Prusach, poświęcając temu zagadnieniu kilka artykułów¹. Tym razem zwrócił on uwagę na ważny fragment w dziejach stosunków polsko-krzyżackich jeszcze dotąd nie wyczerpany w historiografii polskiej i niemieckiej, opracowując konflikt polsko-litewski z zakonem krzyżackim w 1422 r., który zakończył się wiecznym pokojem melneńskim. Ważność tego pokoju polega na tym, że przyniósł on Polsce i Litwie pierwsze terytorialne korzyści po Wielkiej Wojnie.

Artykuł S. Ek d a h l a składa się z krótkiego wstępu (ss. 614—615) oraz z trzech rozdziałów. We wstępie autor uważa, że szczegółowe omówienie wojny 1422 r. pozwoli trafniej uwidocznić słabość gospodarczą i militarną Zakonu po klęsce grunwaldzkiej. Podstawą badawczą jest materiał zachowany w archiwum pokrzyżackim w Getyndze. Zwłaszcza dzięki bogatej korespondencji krzyżackiej autor mógł uzupełnić lub sprostować wiadomości o tej wojnie zawarte w *Historii Polskiej* Jana Długosza, które dotychczas stanowiły główną bazę źródłową do dziejów 1422 r.

Rozdział pierwszy, zatytułowany: *Problemy Zakonu po Grunwaldzie* (ss. 615—617) opracowano bardzo pobieżnie na podstawie starszej literatury i to głównie J. Vo i g t a i J. C a r o. Prace polskich historyków, np. A. P r o c h a s k i nie są autorowi znane, nie wykorzystał on także nowszych prac niemieckich. Ogólnie trzeba powiedzieć, że tło polityczne konfliktu wojny 1422 r. nie zostało należycie omówione. Ek d a h l skupił uwagę na stronie militarnej tej wojny i przedstawił ją w dwóch następnych rozdziałach (ss. 617—651). W każdym z nich omówił osobno operacje wojenne polsko-litewskie i zakonu krzyżackiego. Takie rozbitcie zagadnienia wypadło niefortunnie, gdyż konstrukcja nie pozwala czytelnikowi na jednoczesne śledzenie kroków wojennych obu przeciwników.

W oparciu o korespondencję krzyżacką autor koryguje podaną przez Długosza marszrutę wojsk polsko-litewskich po przekroczeniu granicy państwa krzyżackiego. Wyczerpująco wreszcie omawia oblężenie i zdobycie Golubia, jedyne większego sukcesu militarne wojsk polsko-litewskich. Termin zdobycia Golubia według Jana Długosza jako 20 lub 21 VIII trzeba w świetle badań Ek d a h l a przesunąć na okres po dniu 25 VIII, a przed 28 VIII. Liczba

¹ S. Ek d a h l, *Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg*, Zeitschrift für Ostforschung, 12 Jhg., H. 1, Marburg/Lahn 1963, ss. 11—19; tenże, *Über die Kriegsdienste der Freien im Kulmerland zu Anfang des 15. Jahrhunderts*, Preussenland, I, Marburg/Lahn 1964, ss. 1—14 z mapą.

14 puszek, którymi król dysponował przy oblężeniu Golub'a wskazuje na to, że strona polsko-litewska liczyła na stoczenie bitwy w otwartym polu. Autor przedstawia także szczegóły oblężenia Lubawy w pierwszych dniach wojny (1—7 VIII) i oblężenie zamku kowalewskiego, które było ostatnie w tej wojnie. Król dysponował około 20 chorągwiami wojska, a więc mniej niż to podaje Długosz, który naliczył ich 32.

Ciekawie nakreślono plany oraz przedsięwzięcia wojenne strony krzyżackiej. W gronie dostojników krzyżackich ścierali się zwolennicy dwóch różnych projektów walki z wojskami polsko-litewskimi. Wielki marszałek nakłaniał do podjęcia walki w otwartym polu, jego przeciwnicy natomiast stawiali wyższą taktykę walki obronnej. Do tej ostatniej grupy należał w. mistrz Paweł Russdorf (ss. 631 n.). O obraniu taktyki obronnej (obrony w zamkach) zdecydowały skąpe siły zbrojne Zakonu. Krzyżacy napotykali na zdecydowany opór rycerstwa i chłopów w pełnieniu obowiązku wojskowego (*Dienste*), co przedstawiono w oparciu o bogaty materiał źródłowy. Pusta kasa Zakonu nie pozwalała natomiast na zwerbowanie większej liczby zaciężnych. Potwierdzenie znalazły wiadomości Długosza o napadach krzyżackich na Krajnę i Kujawy, szczególnie ucierpiało miasto Koronowo i klasztor. Spalono 117 wsi. Wójt nowej Marchii dokonywał też wypadów do Wielkopolski (13 VIII). Zakon planował atak nawet na Bydgoszcz. Znaczną rolę odegrały wypadki zbrojne inflanckiej gałęzi zakonu krzyżackiego w głąb Litwy, których szczególnie obawiał się Witold, i które — według autora — miały w znacznym stopniu skłonić w. księcia do podjęcia pokojowych rokowań z Zakonem. Interesująca jest wiadomość o planowaniu wyprawy wojsk polskich i litewskich na teren dolnych Prus. Po spustoszeniu ziemi chełmińskiej i Pomezanii królowi chodziło o przeniesienie działań wojennych do dolnych Prus. Moment ten miał, według autora, ostudzić zapaly wojenne Zakonu i nakłonić do rokowań. Zanim doszło ostatecznie do wyprawy na dolne Prusy, został zawarty rozejm między obu stronami 17 września (s. 646). Do zawarcia pokoju nakłaniali Zakon jego poddani, o czym świadczyć może memoriał sporządzony przez Krzyżaków po zawarciu pokoju z książką melneńskiego (27 IX 1422), na użytek króla rzymskiego Zygmunta Luksemburskiego. Na szczególną uwagę zasługuje podana przez autora jedna z przyczyn wycofania się armii polskiej i litewskiej z Prus, a mianowicie wiadomość o zbliżaniu się wojsk zaciężnych z Rzeszy, która zaniepokoili króla i skłoniła go do podjęcia rokowań z Zakonem (s. 624).

Żałować należy, że do uwag o przedsięwzięciach militarnych obu stron autor nie dołączył mapki, która mogłaby obrazować ruchy wojsk. W artykule znajdujemy drobne usterki, np. wspomina się o pułtuskim biskupie, co oczywiście jest błędem, gdyż chodziło tu o biskupa płockiego (s. 619). Autor mylnie podaje na s. 646, że ziemia chełmińska wchodziła w skład Górnych Prus.

Reasumując należy uznać, że mimo słabego opracowania tła politycznego artykuł Svena Ekdahla jest poważnym wkładem do pogłębienia znajomości konfliktu polsko-litewsko-krzyżackiego w pierwszej połowie XV wieku.

Zenon Nowak

Harry Scholz, *Über Ärzte und Heilkundige zur Zeit des Herzogs Albrecht von Preussen*, Jahrbuch der Albertus-Universität Königsberg, Bd. 12, Würzburg 1962, ss. 45—106.

Na wstępie parę uwag ogólnych. Otóż przy omawianiu dziejów Uniwersytetu Królewieckiego, również rozwój nauk lekarskich — szerzej sztuki lekarskiej, począwszy od J. Voigta, znajdował się stale w centrum zainteresowania badań naukowych. Ten temat stanowił zawsze ważną dziedzinę historii kultury